

Piñol adopta generalment el punt de vista del moribund: declara de bon començament que li interessin els moments previs, aquells en què es produeix la reflexió, aquells en què hom fa balanç de la seva vida terrena i prepara la del més enllà mitjançant el testament. Malgrat tot, creiem que l'acurada anàlisi que fa dels rituals funeraris necessita ser completada amb algunes consideracions al voltant de la visió que tenen els altres sobre el mort, les creen-

ces sobre les ànimes; en una societat d'estructura marcadament familiar –com és la catalana baixmedieval–, els avantpassats difunts tenen un paper molt important.

Totes dues monografies són valuoses aportacions a la història del feudalisme i a la de les mentalitats. Ara bé, constitueixen una primera elaboració de resultats de la recerca, i per això els autors prometen aprofundir més en les respectives línies

d'investigació, obtenir més dades i oferir noves conclusions. Ambdós han de fer encara importants contribucions a la millor comprensió, a escala global, dels fenòmens en els quals han centrat la seva atenció.

Montserrat Flores

LA BANCA A CATALUNYA DES D'UN CAS ESPECÍFIC

A. ROYES: **El Banc de Terrassa en el marc de la decadència bancària catalana. 1881-1924**, Editorial Proa, Barcelona, 1999.

història acurada de les quatre dècades d'existència del banc, sinó també un elaborat marc de referència històric i econòmic de la ciutat. Producte del seu treball de recerca en el curs de doctorat en Història Econòmica (que ofereixen conjuntament la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Barcelona), el text té un doble interès. D'una banda reflecteix l'experiència d'un banc local en una de les principals ciutats industrials de Catalunya en el període de referència; d'altra banda, la seva fallida coincideix amb la suspensió de pagaments del Banc de Barcelona i amb la forta sotragada que va patir el sistema bancari català l'any 1920.

La història del Banc de Terrassa és una història tancada, amb final. Fundat el 1881 per industrials i terratinents locals estimulats per la pròspera economia de la ciutat, va entrar en crisi a finals de 1920 i va concretar la liquidació el 1924, encara que aquests darrers anys només van significar una prolongació de l'agonia: L'economia terrassenca a finals del segle passat tenia un caràcter marcadament industrial amb un pes important de la indústria de la llana. En els períodes anteriors a 1880 n'hi va haver prou amb les diverses formes d'autofinançament o finançament particular per al desenvolupament industrial de la zona. No obstant, acompanyant el desenvolupament industrial va anar sorgint la necessitat de dotar-se d'una banca local. Així, la fundació del Banc de Terrassa no va ser conseqüència de l'anomenada «febre d'or». El desenvolupament assolit per la indústria local i les possibilitats que ofería el negoci bancari a la zona (que no tan sols incloïa la ciutat de Terrassa sinó també algunes poblacions de l'entorn) van ser els pilars en què recolzava.

El període de vida del banc se situa en un període de decadència bancària a Catalunya. La dificultat que va palesar la banca catalana per competir amb els grans bancs nacionals que es van crear i expandir durant les primeres dècades del segle XX i amb la banca estrangera que també va prendre posicions en aquells anys, va fer que els anys vint s'acabessin amb la desaparició d'institucions gairebé centenàries com el Banc de Barcelona, d'altres amb menys tradició però aparentment sòlides com era el cas del banc de Terrassa, l'avortament de projectes amb un marcat caràcter polític com el del Banc de Catalunya el 1931 i, finalment, amb nombroses absorcions i desaparicions d'entitats petites (i no tan petites). A mitjan segle XX amb prou feines quedaven alguns testimonis del que havia estat un segle de vida de les finances catalanes.

El llibre d'Adrià Royes analitza l'evolució del Banc de Terrassa seguint-ne la seqüència històrica però amb un fil conductor que travessa les tres parts en què es divideix el seu estudi i que respon a la preocupació per explicar per què aquestes experiències van tenir la fi que van tenir.

En una primera etapa, que abasta des del moment de la fundació fins al 1913, l'autor analitza l'estructura econòmica de Terrassa en contraposició amb la de Sabadell. A la primera ciutat hi havia grans fàbriques mentre que Sabadell es caracteritzava per una munió de petites empreses. Les característiques de les dues ciutats reflectien també les dels seus bancs. Mentre que el de Sabadell va ser, inicialment, un banc amb més implicació en el desenvolupament industrial, el de Terrassa va treballar durant les dues primeres dècades de la seva existència com a banca comercial.

L'estudi del sector financer d'una economia pot proporcionar a l'investigador valuosos elements d'anàlisi, però alhora és un dels factors més esquius en el moment de tractar-lo amb rigor acadèmic. Les escasses fonts disponibles, les precaucions que manifesten les institucions que encara existeixen per fer un cop d'ull al seu passat, la desaparició d'entitats que van ser molt significatives en determinats períodes, a més de la dificultat de percebre el tema en si mateix, generalment són elements que desanimen a l'hora d'acabar una investigació centrada en aquests aspectes.

El llibre d'Adrià Royes recull la història del Banc de Terrassa superant els obstacles esmentats i ofereix al lector no tan sols una

L'autor posa de manifest com el Banc de Terrassa va viure sense grans daltabaixos els darrers anys del segle XIX, malgrat la crisi de 1882-83, la de 1892 i la fi dels mercats colonials després de la derrota de 1898. En els primers anys del segle XX el Banc va fer incursions en el terreny de la banca mixta finançant la provisió de carbó i llanes per a fàbriques de la zona. Aquests van ser uns temps en què es practicaven nous desemborsaments de capital i el Banc es va preparar per a una política més agressiva mentre anava consolidant la seva posició.

En aquest apartat s'ofereix una anàlisi exhaustiva dels balanços del Banc. A partir d'aquest estudi es constata que aquest banc ofería als accionistes una remuneració no menyspreable pel capital invertit (pràcticament el 6% anual durant tot el període). També se'n desprèn més dinamisme de l'economia de la zona, que es trasllueix en una certa modificació dels hàbits financers en incrementar-se, segons s'assenyala, els comptes corrents i els préstecs.

El segon període és el que abasta de 1914 a 1919. L'autor destaca la importància que va tenir la Gran Guerra per a l'economia espanyola. La balança comercial, crònicament deficitària, va experimentar un superàvit important provocat per la forta retallada de les importacions mentre les exportacions, dirigides als països en conflicte, van mantenir uns alts valors de canvi. Durant la guerra les monedes estrangeres van mantenir uns tipus de canvi estables, però el 1920 van patir caigudes importants. La indústria tèxtil de Terrassa va veure, durant els anys de la guerra, com s'incrementaven les exportacions (entre 1915 i 1919 les exportacions de llana es van multiplicar per 11 respecte als anys anteriors). L'efecte que Adrià Royes té interès a destacar, per poder comprendre els esdeveniments posteriors, està relacionat amb l'ingrés massiu de divises que van incentivar el negoci de l'especulació.

Una part de les divises acumulades gràcies a l'increment de les exportacions anava a parar al Banc de Terrassa. Va ser un període d'expansió per al banc que no es va traduir, no obstant, en més rendibilitat. La política adoptada va ser la d'invertir en societats ja constituïdes i obrir sucursals als nuclis de més desenvolupament econòmic de Catalunya. L'obertura de la sucursal de Barcelona va ser decisiva en els esdeveniments posteriors, ja que aquesta oficina es va obrir amb una política diferent a la de les altres. Sembla que buscava afavorir les

operacions internacionals sense tenir una cartera de clients consolidada que impulsés aquestes inversions. L'autor destaca que el problema no va raure en l'expansió, sinó en l'estratègia que es va emprar. Pressionat per la seva important extensió, necessitava un temps perquè les sucursals rendissin d'acord amb allò que s'esperava, però durant aquest període havia de garantir remuneracions atractives al capital que cotitzava a borsa i que s'anava ampliant continuament (en aquests anys el capital desemborsat es més que duplica). El banc es va enfonsar en la seva recerca d'inversions altament rendibles per alimentar la seva expansió accelerada.

En la tercera etapa s'ofereix l'anàlisi de la crisi i desaparició del Banc de Terrassa que ocupa els anys de 1920 a 1924. Al llarg del 1920, un cop acabada la guerra, el Banc es va embarcar en operacions especulatives en divises. Dos factors van contribuir al desastre: d'una banda la seva escassa experiència i la manca de control amb què va funcionar la sucursal de Barcelona; de l'altra, la crisi econòmica que va crear dificultats als seus clients i va exigir una liquidesa que el Banc, embolicat en les operacions de divises, no estava en condicions de proporcionar.

Els esdeveniments que es van desencadenar a partir del novembre de 1920 es recullen detalladament en el llibre. La crisi del Banc de Terrassa, a la qual va seguir la suspensió de pagaments del Banc de Barcelona, va alertar (i alhora va donar temps per salvar-se) a d'altres entitats. Per tal d'evitar el desastre del Banc de Terrassa, es va fundar la Companyia de Crèdit Bancari, que va aglutinar al seu voltant un nombre important de bancs existents a Catalunya i que, si bé no va evitar la fallida de la institució que ens ocupa, sí que va frenar el que hauria pogut ser una situació de pànic financer al mercat barceloní.

El llibre d'Adrià Royes aconsegueix els objectius d'oferir una història detallada del Banc de Terrassa, tot ocupant-se de la seva organització i funcionament, de l'entorn econòmic en què es desenvolupa i de les implicacions dels seus serveis per a la ciutat i la zona. Les dificultats relacionades amb l'escassetat de fonts disponibles per a la història financera s'han compensat laboriosament amb un treball minuciós d'anàlisi financera i contrast de les fonts disponibles.

Si bé inicialment l'autor avisa que no pretén respondre a les grans preguntes que fan referència als fracassos continus en la

constitució d'una gran banca a Catalunya, no pot evitar la recerca d'explicacions. El seu treball s'emmarca en la decadència bancària catalana en el període i l'endarriment manifest dels hàbits financers (reflectit en l'autofinançament de la indústria i en l'escassa utilització dels serveis financers que oferien les entitats de crèdit), un endarreriment considerat un impediment per a un major desenvolupament i modernització de les finances catalanes. La paradoxa del llibre és que, tot i estar emmarcat en un temps qualificat de decadent, sorgeix una experiència que no sembla ser-ho i la crisi de la qual, en definitiva, sembla estar directament relacionada amb esdeveniments exògens. La idea de decadència de la banca catalana es basa en la comparació amb la banca basca i madrilenya del període i en la constatació de la incapacitat que va mostrar la banca catalana de copar el seu mercat a principis del segle XX. Així normalment es reconeix que la banca forana instal·lada a Barcelona va saber captar el mercat molt millor que la banca local. Si estenem la mirada més enllà de Barcelona, l'experiència del Banc de Terrassa no sembla abonar la idea de decadència. La seva trajectòria és la d'un banc que funciona bé fins a la fi de la Gran Guerra. No semblen ser, doncs, elements de decadència endògens els que desencadenen la crisi.

De qualsevol manera, únicament serà possible desentranar la paradoxa si es repeteixen treballs com el d'Adrià Royes que permetin avenços més grans en camp de la història financera catalana i espanyola. En aquest sentit el llibre és un instrument excel·lent pels qui treballem aspectes de la història financera, però igualment és un llibre dirigit a un públic més ampli. També compleix l'objectiu de posar a l'abast de la curiositat dels ciutadans de Terrassa la història del banc de la seva ciutat. Un text fluid, amb una gran quantitat d'informació amb el suport de quadres, gràfics i mapes, i uns annexos on recull dades de gran utilitat, assoleixen l'objectiu de servir a l'investigador i al lector interessat.

Yolanda Blasco